

УДК 364-043.5

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.5.10>

Ганна КОСТЮШКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна, 02000

ORCID: 0000-0001-7214-9590

Олена ВАКУЛЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна, 02000

ORCID: 0000-0001-7067-0462

Наталія РОМАНОВА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент Школи соціальної роботи, Національний університет «Києво-Могилянська академія», вул. Григорія Сковороди, 2, м. Київ, Україна, 04070

ORCID: 0000-0001-5771-7211

Бібліографічний опис статті: Костюшко, Г., Вакуленко, О., Романова, Н. (2025). Розвиток соціальної роботи в умовах децентралізації у період військових дій в Україні. *Ввічливість. Humanitas*, 5, 84–92, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.5.10>

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Мета роботи. Метою даної статті є дослідження впливу децентралізації на соціальну роботу, визначення соціальних проблем і потреб соціальної роботи при впровадженні змін в процесі децентралізації, зокрема – в умовах військових дій, підготовки фахівців по роботі в громаді в Україні. *Методологія.* Методологією дослідження є аналіз адміністративних змін до соціальних і психологічних аспектів взаємодії між місцевими органами влади та громадянами, аналіз сучасних соціальних програм, узагальнення системи підготовки соціальних працівників, опис теоретичного доробку з даного питання. *Наукова новизна.* Визначено, що децентралізація стала важливою частиною адміністративно-територіальної реформи в Україні, спрямованої на зміцнення місцевого самоврядування та покращення управління на місцях. Це, у свою чергу, створює нові умови для здійснення соціальної роботи, надання соціальних послуг. *Стаття аналізує ключові аспекти змін в організації соціальної роботи, акцентуючи на нових викликах і можливостях. Зокрема, розглядаються деякі питання організаційної реформи надання соціальних послуг на місцевому рівні, питання кадрової підготовки і перепідготовки фахівців, а також зміни в управлінні соціальною роботою на фоні нових політичних та економічних реалій. Висновки.* Встановлено, що систему надання соціальних послуг в Україні було змінено у зв'язку із впровадженням децентралізації, надавши місцевим органам влади більше повноважень та відповідальності за надання соціальних послуг. Це дозволило підвищити гнучкість і адаптивність системи до потреб конкретних громад, що, в свою чергу, покращило доступ до соціальних послуг для більшості верств населення. На основі проведеного аналізу надано рекомендації щодо сприяння ефективності соціальної роботи в умовах децентралізації, що можуть бути корисними для спеціалістів органів місцевого самоврядування, соціальних служб.

Ключові слова: децентралізація, соціальна робота, реформи, громади, місцеве самоврядування, соціальні послуги, управлінські інновації.

Ganna KOSTIUSHKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Education and Social Work, Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University, 9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine, 02000

ORCID: 0000-0001-7214-9590

Olena VAKULENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Education and Social Work, Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University, 9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine, 02000

ORCID: 0000-0001-7067-0462

Nataliia ROMANOVA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the School of Social Work, National University of "Kyiv-Mohyla Academy", 2 Hryhorii Skovoroda str., Kyiv, Ukraine, 04070

ORCID: 0000-0001-5771-7211

To cite this article: Kostiuszko, G., Vakulenko, O., Romanova, N. (2025). Rozvytok sotsialnoi roboty v umovakh detsentralizatsii u period viiskovykh dii v Ukraini [Development of social work in the context of decentralization during the period of military operations in Ukraine]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 5, 84–92, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.5.10>

DEVELOPMENT OF SOCIAL WORK IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION DURING THE PERIOD OF MILITARY OPERATIONS IN UKRAINE

Purpose of the work. The purpose of this article is to study the impact of decentralization on social work, to identify social problems and needs of social work when implementing changes in the process of decentralization, in particular – in conditions of military operations, training specialists for community work in Ukraine. Methodology. The methodology of the study is the analysis of administrative changes to the social and psychological aspects of interaction between local authorities and citizens, the analysis of modern social programs, the generalization of the system of training social workers, the description of theoretical achievements on this issue. Scientific novelty. It is determined that decentralization has become an important part of the administrative and territorial reform in Ukraine, aimed at strengthening local self-government and improving local management. This, in turn, creates new conditions for the implementation of social work, the provision of social services. The article analyzes key aspects of changes in the organization of social work, focusing on new challenges and opportunities. In particular, some issues of organizational reform of social services provision at the local level, issues of personnel training and retraining of specialists, as well as changes in social work management against the background of new political and economic realities are considered. Conclusions. It has been established that the system of social services provision in Ukraine has been changed in connection with the implementation of decentralization, giving local authorities more powers and responsibility for the provision of social services. This has made it possible to increase the flexibility and adaptability of the system to the needs of specific communities, which, in turn, has improved access to social services for most segments of the population. Based on the analysis, recommendations are provided on promoting the effectiveness of social work in decentralization, which may be useful for specialists of local self-government bodies and social services.

Key words: decentralization, social work, reforms, communities, local self-government, social services, management innovations.

Актуальність проблеми. Розвиток соціально спроможних громад є одним із найважливіших аспектів забезпечення стабільності та прогресу держави. В умовах сучасних викликів, зокрема війни та процесів децентралізації, економічні та соціальні системи багатьох регіонів України зазнали значних змін, що вимагає детального аналізу та перегляду існуючих стратегій розвитку. Децентралізація, яка

впроваджується в Україні, внесла значні зміни в управлінські процеси на місцях. Завдяки децентралізації місцеві громади отримали більше автономії у прийнятті рішень, але також зіштовхнулися з новими викликами щодо ефективного використання ресурсів і впровадження соціальних програм (Дяченко, 2018).

Україна зазнала значних територіальних та соціально-економічних потрясінь, що поста-

вило перед місцевими органами влади нові завдання у сфері управління соціальними послугами. Регіони, які були пошкоджені протягом війни, стикаються з величезними труднощами, серед яких відновлення життєво важливих інфраструктурних об'єктів, забезпечення доступу до соціальних послуг та залучення інвестицій для відновлення економічного потенціалу (Пронько, 2024).

Актуальність останніх досліджень і публікацій. Однією з ключових наукових робіт щодо децентралізації є дослідження (Дяченко, 2018), яке стосується оцінки ефективності децентралізації в Україні та її впливу на надання соціальних послуг. Автор наголошує на необхідності створення нових інституційних структур для покращення соціального обслуговування громадян на місцях (Дяченко, 2018). В іншому важливому дослідженні (Пронько, 2021), розглядається вплив децентралізації на управлінську ефективність в об'єднаних територіальних громадах, підкреслюючи важливість зміцнення локальних адміністрацій та покращення якості управлінських процесів. Також, варто згадати роботу (Котова, 2024), яка досліджує вплив реформи децентралізації на соціальний захист населення в Україні, звертаючи увагу на ключові зміни у механізмах надання соціальних послуг в умовах реформування місцевих органів влади.

Значний внесок у розвиток соціальної роботи в умовах територіальних громад зробили такі українські науковці як (Пірен, 2018), (Семигіна, 2006), (Семигіна 2004–2024), (Кучер, 2019), (Слозанська, 2019) та інші. Так, зокрема, робота (Кучер, 2019) фокусується на соціальній роботі з вразливими категоріями населення в умовах територіальних громад, підкреслюючи значення місцевих органів влади в наданні соціальних послуг для соціально незахищених груп населення.

(Семигіна, 2004) у своїй роботі «Work in the Community: Practice and Politics» акцентує увагу на інтеграції соціальних служб у місцеві громади та на вивченні політичних і практичних аспектів соціальної роботи на місцях. Дослідження 2024 р. українських науковців Т. Семигіної, Д. Палатної спрямовані на вивчення теоретичних та практичних аспектів згуртування громади у контексті надання соціальних послуг в умовах децентралізації та надзвичайних ситуацій (Палатна, 16).

У дослідженні (Слозанська, 2019) розглядається теорія і практика підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в територіальних громадах, що є важливим аспектом для забезпечення ефективного функціонування соціальної роботи на місцевому рівні (Слозанська, 19). Наукові напрацювання І. Пешої, І. Сопівник, О. Вакуленко, Н. Овдій (2024 р.) розкривають потреби запровадження комплексного підходу у організації соціальної роботи та надання соціальних послуг на рівні територіальної громади в умовах децентралізації (Слозанська, 2019).

Незважаючи на досить вагомий кількість наукових публікацій, ще не всі аспекти соціальної роботи в контексті децентралізації вивчені в повному обсязі. Зокрема, потребує більш детального аналізу питання підготовки соціальних працівників та їхньої здатності працювати в умовах змін.

Мета дослідження. Метою даної статті є дослідження впливу децентралізації на соціальну роботу, визначення соціальних проблем і потреб соціальної роботи при впровадженні змін в процесі децентралізації, зокрема – в умовах військових дій, підготовки фахівців по роботі в громаді в Україні. У контексті реформування адміністративно-територіального устрою України процес децентралізації відіграє важливу роль у зміні структури органів місцевого самоврядування та управління соціальними послугами (Ільчук, 2018). Соціальна робота, як важлива складова соціальної політики держави, не залишається осторонь від цих змін. Завдяки децентралізації органи місцевої влади отримують більшу автономію у прийнятті рішень щодо розподілу ресурсів, організації соціальних послуг та управлінських практик. Проте, ці зміни не позбавлені певних труднощів, серед яких необхідність адаптації кадрів до нових умов роботи, впровадження інноваційних підходів у соціальній сфері та забезпечення ефективної взаємодії між різними рівнями влади (Семигіна, 2004). Децентралізація ставить нові вимоги до соціальних служб, що потребує адаптації професіоналів і створення нових механізмів співпраці державного та недержавного секторів (Дяченко, 2020).

Дослідження соціальної роботи в умовах децентралізації є відносно новим напрямом, і відповідно наукова робота з цієї теми почала

активно розвиватись після запровадження реформи децентралізації в Україні. Основні наукові публікації в цій сфері відзначаються широким спектром підходів до дослідження: від аналізу адміністративних змін до соціальних і психологічних аспектів взаємодії між місцевими органами влади та громадянами. У цьому дослідженні використовувалася комплексна методологія, що поєднувала кілька підходів для глибокого аналізу впливу децентралізації на соціальну роботу в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Децентралізація – це процес передачі певних функцій, повноважень, прав та ресурсів від центральних органів влади до місцевих. Метою цього процесу є збільшення ефективності управління на місцях, полегшення доступу населення до адміністративних послуг і покращення місцевого розвитку. Децентралізація сприяє підвищенню рівня демократії та залученню громадян до прийняття рішень на місцевому рівні, а також дає змогу громадам краще адаптувати свої стратегії розвитку до специфічних потреб населення (Котова, 2024).

Одним із ключових етапів децентралізації є створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Завдяки реформі місцевого самоврядування, громади отримали значні повноваження в управлінні місцевими фінансами, розподілі ресурсів та наданні соціальних послуг (Пронько, 2024). Основними цілями децентралізації в Україні є такі: поліпшення управлінської ефективності (передача повноважень місцевим органам влади, що дозволяє оперативно реагувати на проблеми громади); фінансова автономія: надання місцевим громадам можливості самостійно розпоряджатися бюджетами та залучати фінансові ресурси для розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та соціального захисту); розвиток місцевої інфраструктури.

Зазначимо, що наразі процес децентралізації в Україні відбувається в складних умовах, пов'язаних із війною. Це накладає свій відбиток на реалізацію реформ.

У порівнянні з іншими країнами, український досвід децентралізації є унікальним через поєднання декількох важливих факторів: конфлікту, політичної кризи і економічних труднощів. Однак, вивчаючи досвід інших країн,

можна виділити кілька ключових моментів, що дозволяють зробити висновки щодо перспектив розвитку децентралізації в Україні.

Так, Франція має чітко визначену ієрархію в управлінні місцевими органами, зокрема, адміністративно-територіальні одиниці мають автономію у вирішенні багатьох соціальних і економічних питань. Французька модель децентралізації є більш централізованою в порівнянні з українською, оскільки фінансування і багаті ресурси часто залишаються в руках центральної влади.

Шведська модель децентралізації є однією з найуспішніших у світі. Вона передбачає, що місцеві органи влади мають значну автономію у питаннях фінансування та надання соціальних послуг. Важливою особливістю є стабільне фінансування через централізовані механізми, що дозволяє забезпечити рівні умови для розвитку всіх регіонів, незалежно від їхнього економічного потенціалу.

У Німеччині децентралізація має довгу історію і тісно пов'язана з федералізмом. Німецькі землі (регіони) мають значну автономію в усіх сферах, включаючи економіку, освіту та соціальну сферу. Німецька модель дозволяє місцевим громадам максимально адаптуватися до місцевих умов, однак цей процес також має певні проблеми через високий рівень фрагментації і складну систему управління.

У Канаді, як і в Німеччині, децентралізація відбувається в рамках федеративної системи, де провінції мають величезні повноваження. Місцеві органи влади можуть приймати рішення у широкому спектрі питань, що дозволяє враховувати специфічні потреби кожної провінції. Проте, порівняно з Канадою, Україна перебуває на етапі розвитку своєї децентралізації і ще не досягла такої ступені фінансової незалежності місцевих органів влади.

У період війни, коли частина територій на сході країни була окупована або є постраждалою від бойових дій, децентралізація стикається з кількома викликами. Одним із головних викликів став дефіцит ресурсів у місцевих бюджетах, оскільки війна та економічна криза істотно обмежили фінансування на місцях (Ільчук, 2018). Багато громад, особливо на заході та в центральних регіонах, через прийняття вимушених заходів (наприклад, прийом внутрішньо переміщених осіб) мали збільшити видатки на

соціальний захист, але фінансові можливості були обмеженими (Баранник, 2014). Ще одним важливим викликом стала необхідність швидкої адаптації місцевих органів влади до нових умов. Оскільки багато соціальних служб і інфраструктурних об'єктів знаходилися в постраждалих районах, місцеві органи влади в інших областях були змушені оперативно створювати нові механізми допомоги переселенцям і відновлення постраждалих територій (Вакуленко, 2024).

За даними ООН станом на 2023 р. в Україні налічується понад сім мільйонів внутрішньо переміщених осіб, що становить близько 20% від загальної кількості населення. Це найбільша група людей, яка потребує соціальної підтримки та допомоги. Вони стикаються з низкою проблем, таких як дефіцит житла, неможливість отримати роботу, відсутність соціальних послуг в нових громадах (Дяченко, 202). Соціальні працівники є ключовими в розв'язанні цих проблем. Вони допомагають переселенцям не лише отримати допомогу, але й адаптуватися в новому середовищі (Вакуленко, 2024). Важливою частиною їхньої роботи є також забезпечення доступу до медичних послуг, правової допомоги та інших основних послуг, які можуть бути відсутні на нових місцях проживання (Палатна, 2024).

В Україні для підтримки ВПО було розроблено та впроваджуються такі соціальні програми як: програми з тимчасового житла, підтримки малозабезпечених осіб, надання продуктових наборів, медичної та психологічної допомоги. Наприклад, в межах Програми допомоги ВПО, люди можуть отримати грошову допомогу для покриття базових потреб, таких як харчування та оплата житла. Однак, на жаль, проблема з житлом залишається актуальною, оскільки велика кількість переселенців не може знайти постійне або навіть тимчасове житло в нових регіонах, де вони намагаються знайти роботу (Пеша, 2024). Однак, соціальні працівники зазвичай стикаються з обмеженими ресурсами для надання соціальної допомоги – багато програм мають обмежений бюджет і потребують більшої підтримки від міжнародних організацій (Дяченко, 2018).

Окреме місце в соціальній роботі займає робота з психологічними травмами. Українці пережили великі труднощі під час війни –

численні жертви, зруйновані будинки, втрата близьких людей. Ці переживання призводять до розвитку психологічних розладів, таких як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресії та тривожності. У співпраці з психологами та психотерапевтами соціальні працівники організовують групи підтримки, де люди можуть поділитися своїм досвідом, обговорити проблеми та отримати емоційну підтримку. Крім того, багато соціальних працівників проводять індивідуальні консультації з людьми, які пережили важкі травми.

В умовах війни важливим елементом соціальної роботи стало впровадження онлайн-сервісів, які допомогли значно полегшити доступ до соціальних послуг. Проте, не усі люди мають доступ до інтернету або необхідні технічні знання для користування такими платформами, тому питання цифрового розриву залишається актуальним.

Мобільні додатки для соціальної роботи стали невід'ємною частиною в умовах війни. Наприклад, застосунок «Дія» дозволяє громадянам отримувати інформацію про допомогу, реєстрацію на виплати, а також надавати заяви на отримання соціальних послуг. Завдяки мобільним додаткам соціальні працівники можуть здійснювати швидке реагування на потреби населення, відстежувати заяви, організовувати допомогу та вирішувати проблеми більш ефективно.

Конфлікт в Україні призвів до великої кількості фізичних і психологічних травм, що стало серйозним викликом для соціальних працівників. Окрім людей, які вже мали інвалідність до початку війни, значна кількість громадян отримала поранення, що призвели до втрати кінцівок, порушення зору, слуху та інших функціональних обмежень. За статистикою, понад 100 тисяч осіб за час війни стали інвалідами внаслідок бойових дій, і ці люди потребують не тільки медичної допомоги, але й постійної соціальної підтримки. Соціальні працівники активно працюють з такими людьми, забезпечуючи їм доступ до реабілітаційних послуг, медичних процедур, а також сприяючи їх інтеграції в суспільство (Ільчук, 2018).

Соціальні працівники допомагають учасникам бойових дій адаптуватися до нових умов, а також допомагають їм знайти нову роль у суспільстві, організовуючи навчальні курси, про-

фесійну перепідготовку, юридичні консультації (Семигіна, 2004).

В Україні, в умовах війни, соціальні працівники отримали нові обов'язки та повноваження, які включають надання підтримки та допомоги тим, хто постраждав від військових дій. Серед основних завдань є забезпечення потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО), організація гуманітарної допомоги, створення умов для забезпечення стабільності життя постраждалих регіонів. Крім того, соціальні працівники надають послуги з реабілітації, психологічної підтримки та медичної допомоги (Пірен, 2019). Вони також активно працюють з родинами, що постраждали від війни, допомагаючи їм адаптуватися до нових умов, підтримувати зв'язки з родичами, а також надають соціальні консультації для допомоги в вирішенні фінансових та правових проблем (Слозанська, 2018).

Всі ці завдання є невід'ємною частиною діяльності органів місцевого самоврядування, що реалізуються відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2014 р.), який регулює створення і функціонування об'єднаних територіальних громад та визначає їхню роль у соціальному розвитку, зокрема щодо допомоги найбільш вразливим категоріям населення, таким як ВПО, та підтримки стабільності в умовах війни. Законом України «Про соціальні послуги» (2019 р.) визначено перелік базових соціальних послуг, які мають надаватися на рівні громади за результатами визначення потреб населення у таких послугах. В Законі України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001 р.) обґрунтовано повноваження фахівців із соціальної роботи, зокрема соціального менеджера, фахівця з соціальної роботи, соціального працівника. (XXXII International scientific, 2024).

Під час війни міжнародні організації, такі як ООН, Червоний Хрест, активно залучені до надання гуманітарної допомоги Україні. Соціальні працівники в Україні працюють у тісній співпраці з цими організаціями, отримуючи допомогу у вигляді продуктів харчування, медикаментів, грошових коштів, а також в рамках проектів з надання психологічної підтримки.

Крім того, до надання допомоги залучені й інші міжнародні організації, зокрема Dobre – організація, яка активно працює над покращен-

ням умов життя постраждалих громад, надаючи гуманітарну підтримку, а також здійснюючи проекти, спрямовані на розвиток місцевих спільнот і підтримку процесів відновлення.

Також, важливим є внесок Міжнародної організації з міграції (ІОМ), яка допомагає з питаннями внутрішньо переміщених осіб, надаючи їм як матеріальну, так і юридичну допомогу, а також працюючи над адаптацією та інтеграцією ВПО в нові громади. Залучення цих та інших організацій є важливим фактором для успішної реабілітації та соціальної підтримки населення в умовах війни, що дозволяє зберегти соціальну стабільність та забезпечити необхідну допомогу в надзвичайних ситуаціях. (Семигіна, 2004).

Одним із прикладів є соціальні програми, що спрямовані на надання юридичних консультацій переселенцям або людям, що постраждали від війни, допомога у відновленні документів, реєстрація прав на майно, що допомагає уникнути проблем із землеволодінням та іншими правовими аспектами.

Однією з основних проблем соціальної роботи під час війни є недостатнє фінансування. Це стосується як державних, так і неурядових програм. Зрозуміло, умовах війни переважна частина ресурсів країни, має бути спрямована на забезпечення оборони. Але, така ситуація виводить соціальні програми на другий план. Проте навіть в таких умовах соціальні працівники мають на меті максимізувати використання обмежених ресурсів, щоб забезпечити підтримку найбільш вразливих категорій населення. З огляду на це, необхідно залучати більше міжнародної допомоги, збільшувати бюджет на соціальну сферу, що дасть змогу розширити соціальні програми для громадян, які потребують допомоги (Палатна, Семигіна, 2024).

Окрім державної та міжнародної підтримки, важливим елементом у соціальній роботі є розвиток громадських ініціатив та соціальних підприємств. Вони можуть стати важливою складовою підтримки людей, які постраждали від війни. Створення нових проектів і програм, що фінансуються через підтримку благодійних фондів або інвесторів, допомагає значно покращити ситуацію в соціальній сфері.

Зараз в Україні дещо підвищилась проблема щодо розвитку системи підготовки соціальних

працівників, зокрема в умовах війни (Котова, 2023) Соціальні працівники недостатньо підготовлені до роботи в таких кризових ситуаціях, як психосоціальні проблеми, травми війни або конфлікти з переселенцями. У зв'язку з цим, необхідно вдосконалювати зміст навчання та підвищення кваліфікації соціальних працівників зважаючи на сучасні негативні соціальні виклики, забезпечувати їх новими знаннями і навичками для ефективної роботи в кризових умовах (Палатна, 2024).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Впровадження децентралізаційних реформ в Україні змінило систему надання соціальних послуг, надавши місцевим органам влади більше повноважень та відповідальності за надання соціальних послуг. Це дозволило підвищити гнучкість і адаптивність системи до потреб конкретних громад, що, в свою чергу, покращило доступ до соціальних послуг для більшості верств населення. Внаслідок цього існують регіональні відмінності в доступності та якості соціальних послуг, що потребує подальших зусиль для забезпечення рівного доступу до них на всій території країни.

Децентралізація також сприяє економічному розвитку об'єднаних територіальних громад, що дозволяє покращити фінансування соціальних послуг. Проте, як показують дослідження, деякі соціальні групи, особливо в сільських та віддалених районах, досі стикаються з проблемами доступу до базових послуг, таких як медичне обслуговування, освіта і соціальна підтримка. Це вимагає додаткових зусиль для розвитку інфраструктури, а також покращення координації між центральною та місцевою владою.

Незважаючи на ці складнощі, децентралізація відкриває значні можливості для покращення управління соціальними послугами,

особливо якщо йдеться про удосконалення механізмів фінансування та підтримки місцевих органів влади в розробці стратегій розвитку соціальних громад. Важливим є також розвиток партнерств між місцевими органами влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами, що дозволяє ефективніше реалізовувати соціальні ініціативи та програми.

Для подальшого розвитку соціальної роботи в умовах децентралізації необхідно приділити увагу удосконаленню управлінських процесів, підвищенню кваліфікації соціальних працівників і покращенню доступу до соціальних послуг для вразливих категорій населення. Зокрема, це стосується соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб та осіб, що постраждали від конфлікту. Таким чином, децентралізація відкриває нові можливості для розвитку соціальної роботи, проте важливо вирішити низку проблем, зокрема забезпечення доступу до соціальних послуг, поліпшення інфраструктури та підвищення кваліфікації кадрів, що сприятиме ефективному функціонуванню системи соціальної підтримки населення на місцевому рівні.

Отже, український досвід демонструє великий потенціал для розвитку місцевого самоврядування та самостійності громад. Порівняння з іншими країнами дає можливість побачити як успіхи, так і труднощі, з якими стикається Україна на цьому шляху. Важливими напрямками для подальшого розвитку соціальної роботи в Україні в умовах децентралізації є підвищення фінансової автономії місцевих громад, стабільне фінансування та посилення інституційної спроможності місцевих органів влади, підготовка кадрів із соціальної роботи. Загалом, децентралізація в Україні є потужним інструментом для покращення якості життя громадян та розвитку країни в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Албул І. Підготовка фахівців соціальної сфери до надання екстреної допомоги кризовим категоріям населення. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*. 2016. Вип. (9). С. 9–13.
2. Багаторівневе врядування в Україні в умовах широкомасштабного російського вторгнення: звіт восьмого всеукраїнського соціологічного дослідження. *Український соціологічний інститут, Центр розвитку місцевого самоврядування*. 2024. URL: decentralization.ua/uploads/library/file/961/CoE_KIIS_Report_Oct2024_UKR_f.pdf.
3. Баранник Л. Фінансове забезпечення системи соціального захисту населення: теоретичний аспект. *Вісник ДДФА. Економічні науки*, 2014. Вип. 1. С. 8–15.
4. Борденюк В. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії: монографія. Київ : Парламентське вид-во, 2007. 576 с.

5. Дяченко С. Місцеві фінанси України в умовах децентралізації державного управління: стан, тенденції та механізми розвитку: монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 396 с.
6. Дяченко С. Система публічного управління національною економікою в умовах євроінтеграції: формування та розвиток: монографія. Київ : НАДУ, 2020. 352 с. (Авт.: с. 205-238).
7. Іванова А. Особливості забезпечення соціального захисту в умовах децентралізації бюджетних повноважень. *Світ фінансів*. 2021. № 1. С. 38–47
8. Ільчук Л. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. *Збірник наукових праць*. 2018. № 1. С. 114–121.
9. Котова Л. Вплив реформи децентралізації на сферу соціального захисту населення в Україні. DOI: 10.32782/2523-4269-2024-88-22-27.
10. Котова Л. Розвиток та забезпечення соціальної сфери на рівні об'єднаних територіальних громад. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2023. № 2 (46). С. 146–159. URL: journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/729/693.
11. Кучер Г. Соціальна робота з вразливими категоріями населення в умовах територіальної громади (Дис. ... кандидата педагогічних наук, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини). Умань, 2019. 301 с.
12. Палатна Д., Семигіна Т. Згуртування громади: соціальний вимір. Таллінн: Teadmus, 2024. 315 с.
13. Пеша І., Сопівник І., Вакуленко О., Овдій Н. Соціальна робота у територіальній громаді. Навчальний посібник. Київ. Видавничий центр НУБіП України, 2024. 305 с.
14. Пірен М. Соціальна робота в територіальній громаді: теорія та практика: підручник. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2019. 328 с.
15. Пронько Л., Колесник Т., Гуцол М. The Impact of Decentralisation on the Effectiveness of Governance in Amalgamated Territorial Communities of Ukraine. *Вінницький національний аграрний університет*. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-65-62.
16. Семигіна Т. Робота в громаді: практика й політика. Київ: Вид. Дім «КМ Академія», 2004. 180 с.
17. Слезанська Г. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи: монографія; за наук. ред. В. А. Поліщук. Тернопіль : Осадча Ю. В., 2018. 382 с.
18. Слезанська Г. Теорія і практика підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у територіальних громадах (Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05, Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка). Тернопіль, 2019. 687 с.
19. XXXII International scientific and practical conference «Global Trends and Direction of Scientific Research Development» (July 31-August 2, 2024) *Hamburg, Germany. International Scientific Unity*, Hamburg, 2024. 285 p.

REFERENCES:

1. Albul, I. (2016). Pidhotovka fakhivtsiv sotsial'noyi sfery do nadannya ekstreynoyi dopomohy kryzovym katehoriyam naselennya [Training of social sphere specialists to provide emergency assistance to crisis categories of the population]. *Visnyk Natsional'noho aviaatsiynoho universytetu. Seriya: Pedagogika, Psykholohiya – Bulletin of the National Aviation University. Series: Pedagogy, Psychology*, (9), 9–13 [in Ukrainian].
2. Bahatorivne vryaduvannya v Ukrayini v umovakh shyrokomasshtabnoho rosiys'koho vtornnennya: zvit vos'moho vseukrayins'koho sotsiolohichnoho doslidzhennya [Multilevel governance in Ukraine in the context of a large-scale Russian invasion: report of the eighth all-Ukrainian sociological study]. *Ukrayins'kyi sotsiolohichnyi instytut, Tsentr rozvytku mistsevoho samovryaduvannya. 2024 – Ukrainian Sociological Institute, Center for the Development of Local Self-Government*. 2024. Retrieved from decentralization.ua/uploads/library/file/961/CoE_KIIS_Report_Oct2024_UKR_f.pdf [in Ukrainian].
3. Barannyk, L. (2014). Finansove zabezpechennya systemy sotsial'noho zakhystu naselennya: teoretychnyy aspekt. [Financial support of the social protection system of the population: a theoretical aspect]. *Visnyk DDFa. Ekonomichni nauky – Bulletin of the DSFA. Economic Sciences*, 1, 8–15 [in Ukrainian].
4. Bordenyuk, V. (2007). Mistseve samovryaduvannya ta derzhavne upravlinnya: konstytutsiyno-pravovi osnovy spivvidnoshennya ta vzayemodiyi: monohrafiya [Local self-government and public administration: constitutional and legal foundations of correlation and interaction: monograph]. Kyiv: Parliamentary Publishing House, 576 [in Ukrainian].
5. Dyachenko, S. (2018). Mistsevi finansy Ukrayiny v umovakh detsentralizatsiyi derzhavnogo upravlinnya: stan, tendentsiyi ta mekhanizmy rozvytku: monohrafiya [Local finances of Ukraine in the context of decentralization of public administration: state, trends and development mechanisms: monograph]. Odesa: Helvetica Publishing House, 396 [in Ukrainian].
6. Dyachenko, S. (2020). Systema publichnoho upravlinnya natsional'noyu ekonomikoyu v umovakh yevrointehratsiyi: formuvannya ta rozvytok: monohrafiya [The system of public administration of the national economy in the context of European integration: formation and development: monograph]. Kyiv: NAPU, 352/ (Author: pp. 205–238) [in Ukrainian].

7. Ivanova, A. (2021). Osoblyvosti zabezpechennya sotsial'noho zakhystu v umovakh detsentralizatsiyi byudzhetykh povnovazhen [Features of social protection in the context of decentralization of budgetary powers]. *Svit finansiv – World of Finance*, 1, 38–47 [in Ukrainian].
8. Ilchuk, L. (2018). Sotsial'no-trudovi vidnosyny: teoriya ta praktyka [Social and Labor Relations: Theory and Practice]. *Zbirnyk naukovykh prats – Collection of Scientific Papers*, 1, 114–121 [in Ukrainian].
9. Kotova, L. Vplyv reformy detsentralizatsiyi na sferu sotsial'noho zakhystu naselennya v Ukraini [The Impact of Decentralization Reform on the Social Protection of the Population in Ukraine]. Retrieved from DOI: 10.32782/2523-4269-2024-88-22-27 [in Ukrainian].
10. Kotova, L. (2023). Rozvytok ta zabezpechennya sotsial'noyi sfery na rivni ob'yednanykh terytorial'nykh hromad [Development and Provision of the Social Sphere at the Level of United Territorial Communities]. *Aktual'ni problemy prava: teoriya i praktyka – Current Problems of Law: Theory and Practice*, 2 (46), 146–159. Retrieved from journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/729/693 [in Ukrainian].
11. Kucher, G. (2019). Sotsial'na robota z vrazlyvymy katehoriyamy naselennya v umovakh terytorial'noyi hromady (Dys. ... kandydata pedahohichnykh nauk, Umans'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni Pavla Tychyny). [Social work with vulnerable categories of the population in the conditions of a territorial community (Dissertation ... of the candidate of pedagogical sciences, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University)]. Uman, 301 [in Ukrainian].
12. Palatna, D., Semigina, T. (2024). Zhurtuvannya hromady: sotsial'nyy vymir [Community cohesion: social dimension]. Tallinn: Teadmus, 315 [in Ukrainian].
13. Pesh, I., Sopivnyk, I., Vakulenko, O., Ovdii, N. (2024). Sotsial'na robota u terytorial'niy hromadi. Navchal'nyy posibnyk [Social work in a territorial community. Textbook]. Kyiv. Publishing center of NUBiP of Ukraine, 305 [in Ukrainian].
14. Piren, M. (2019). Sotsial'na robota v terytorial'niy hromadi: teoriya ta praktyka: pidruchnyk. [Social work in a territorial community: theory and practice: textbook]. Chernivtsi: Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovych, 328 [in Ukrainian].
15. Pronko, L., Kolesnyk, T., & Hutsol, M. The Impact of Decentralisation on the Effectiveness of Governance in Amalgamated Territorial Communities of Ukraine. [The Impact of Decentralisation on the Effectiveness of Governance in Amalgamated Territorial Communities of Ukraine]. *Vinnyts'kyy natsional'nyy ahrarnyy universytet – Vinnytsia National Agrarian University*. Retrieved from DOI: 10.32782/2524-0072/2024-65-62 [in Ukrainian].
16. Semigina, T. (2004). Robota v hromadi: praktyka y polityka [Community work: practice and policy]. Kyiv: Publishing house "KM Academy", 180 [in Ukrainian].
17. Slozanska, G. (2018). Sotsial'na robota v terytorial'niy hromadi: teoriyi, modeli ta metody: monohrafiya; za nauk. red. V. A. Polishchuk [Social work in the territorial community: theories, models and methods: monograph; scientific editor V. A. Polishchuk]. Ternopil: Osadcha Yu. V., 382 [in Ukrainian].
18. Slozanska, G. (2019). Teoriya i praktyka pidhotovky maybutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv do roboty u terytorial'nykh hromadakh (Dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.05, Ternopil's'kyy nats. ped. un-t im. V. Hnatyuka). [Theory and practice of training future social workers to work in territorial communities (Diss. ... Dr. Pedagogical Sciences: 13.00.05, Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatyuk)]. Ternopil, 687 [in Ukrainian].
19. XXXII International scientific and practical conference «Global Trends and Direction of Scientific Research Development» (July 31-August 2, 2024). Hamburg, Germany. International Scientific Unity, 2024. 285.

Дата надходження статті: 06.10.2025

Дата прийняття статті: 23.10.2025

Опубліковано: 12.12.2025